

Оксана Нич,

аспірант,
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»
(м.Івано-Франківськ)

Oxana Nych,

Postgraduate student,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk)

УДК 314.473(477)
ББК 37.017

ІВАН ГОНЧАРЕНКО ПРО УМОВИ ДОБРОГО СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В УКРАЇНСЬКІЙ ДІАСПОРІ США

IVAN GONCHARENKO ABOUT CONDITIONS OF CHILDREN'S FAMILY UPBRINGING IN UKRAINIAN DIASPORA OF THE USA

У статті окреслено погляди І.Гончаренка на сімейне виховання в українській діаспорі США. Увагу акцентовано на умовах доброго сімейного виховання, значенні авторитету, ролі матері і батька у справі виховання дітей в українській сім'ї в США.

Ключові слова: І.Гончаренко, діаспора, сімейне виховання, США.

Ivan Goncharenko's views on the family upbringing in the Ukrainian Diaspora of the USA are analyzed in the article. The main attention is paid to the conditions of good family education, meaning of authority, the role of mother and father in the process of upbringing children in the Ukrainian family in the USA.

Key words: I.Goncharenko, Diaspora, family education, the USA.

В статье рассматриваются взгляды Ивана Гончаренко на семейное воспитание в украинской диаспоре США. Внимание обращается на условия хорошего семейного воспитания, значение авторитета, роли отца и матери в деле воспитания детей в украинской семье США.

Ключевые слова: И.Гончаренко, диаспора, семейное воспитание, США.

Постановка проблеми. На сучасному етапі в Україні наростає тенденція активного перегляду, переосмислення та об'єктивного висвітлення педагогічної думки в Україні. Важливого значення набуває повернення в українську наукову думку маловідомих діячів культурно-освітнього поступу різних періодів нашої історії. До таких відносимо Івана Гончаренка – педагога-практика, культурно-освітнього і літературного діяча. За воєнних років він покинув рідну землю, проте й за її межами продовжував активну працю в галузі освіти. Його ім'я все ще мало знане в історії української культури, водночас, педагогічний доробок викликає зацікавлення. Отож **метою статті** обрано погляди І. Гончаренка на умови доброго сімейного виховання українських дітей в діаспорі США.

Аналіз актуальних досліджень. Проблеми сімейного виховання висвітлювалися видатними українськими вченими кінця XIX – початку XX ст. (А. Макаренко, С. Русова, М. Стельмахович, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.), а також українськими вченими, життя яких закинуло далеко за межі України (Н. Віховська, І. Гончаренко, П. Мельничук, В. Мацьків, М. Семчишин, М. Сидор-Чарторийський та ін.).

Психолого-педагогічні проблеми виховання в сім'ї були предметом дослідження і сучасних науковців, таких як І. Бех, І. Зверева, В. Кравець, Н. Лисенко, С. Романюк, В. Стинська, Т. Троїцький, І. Трубавіна та ін.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи педагогічні праці І. Гончаренка, доходимо висновку, що у його виховній системі сімейному вихованню відведено важливе місце. Адже саме в сімейній атмосфері зберігаються сімейний уклад, духовність, культура, традиції – усе те, що впливає на гармонійне виховання дитини і що відіграє визначальну роль у збереженні етнічної ідентичності українця у США.

Найважливішим завданням сім'ї І. Гончаренко вважав виховання дітей. Він з цього приводу писав: «...найкраще виховати дитину, дати суспільству повноцінного, гармонійного вихованого члена його – це є найперший, найголовніший і святий обов'язок батьків. Цуратися цього обов'язку – значить відчужити від себе своїх дітей, спричинити взаємне незрозуміння в своїй родині...» [1, с.9].

«Де згода в сімействі, де мир і тишина, щасливі там люди, блаженна сторона». У цих словах народної пісні виявлена висока педагогічна мудрість українського народу. Дійсно, коли в сім'ї панує згода, спокійна атмосфера, то це вже є свідченням і основою доброго виховання. Такої ж думки й І. Гончаренко, котрий зазначав: «...під доглядом батьків у домашньому оточенні розцвітає дитяче серце, творяться звички, прокидається розум і душа готується до добра чи зла. До добра чи зла – це в найбільшій мірі залежить від батьків, від того, які приклади в родинному оточенні дають вони дітям» [2, с. 65].

Отже, першою умовою сприятливого родинного оточення є «одно згідність» між батьками. Де її немає, руйнується дитячий спокій і рівновага, діти стають нервові, «невиносимі». Діти повинні ставитися з пошаною до обидвох батьків. Однак, якщо в сім'ї систематичні сварки, взаємні нарікання, авторитет і повагу в дітей батьки втрачають.

Особливо небезпечним для виховання, наголошував І. Гончаренко, є педагогічні розходження батьків у справі виховання, якщо суперечки точаться у їх присутності. Відсутність домовленості у поглядах зазвичай призводить до любові до тих, хто потурає, і неприязнь до тих, хто забороняє. Запобігти такому маніпулятивному стилю поведінки може тільки винятково згода і єдина думка обидвох батьків щодо виховання дітей.

Найкращі й найважливіші умови доброго виховання – це родинна теплота, де панує любов і радість. Здавалося б, проста і природна річ – батьківська любов, однак розумно любити дітей мало хто вмів. Як писав І. Гончаренко, у житті спостерігаються дві крайності. Перша – батьки занадто суворі до дітей, усе їм забороняють. У такому випадку «...замість любові прищиплюється дитині чуття страху і скритність... У серці таких дітей, замість добрих почуттів, гніздяться страх, неприязнь, замкнутість, черствість, а потім розвивається хитрування й жорстокість» [2, с. 68].

Нормально, успішно дитина може рости лише під благодійним промінням батьківської, а особливо материнської, любові, «...як рослина під сприятливим промінням сонця». Адже, тільки під впливом любові «... розкривається душа дитини і заподадливо вбирає в себе все, що дає оточення, контрольоване батьками. Під страхом душа ніби стискається, і діти ростуть затуркані» [2, с. 69 – 70].

Не слід впадати і в другу крайність, коли з надмірної любові дітям усе дозволяється. Це призводить до втрати батьками керівної ролі і перевтілення їх у виконавців дитячих забаганок. Такі діти «... скоро перенасичуються, втрачають інтерес до простого трудового життя, утрачають радість буття» [1, с. 33]. Педагогічна мудрість нашого народу подає такі поради із цього питання: «Ой мати, мати, не пести так сина, бо бідна на світі пещена дитина; бо світ не батько, а доля не ненька – загине у світі билина ніжненька!».

На думку І. Гончаренка, діти потребують не гарячої і пристрасної любові, а тепла, доброї, теплої сердечності. Найкращою виховною лінією є середина між постійною суворістю і добродушною м'якістю. Задля цього слід цікавитись і знати внутрішнє життя дитини, її бажання, інтереси і задовольняти всі її потреби, що сприяють здоровому росту.

До умов доброго родинного виховання відноситься і авторитет батьків. «...Авторитет, – підкреслював І. Гончаренко, – то є добровільно визнаний і обов'язковий припис, моральний закон, який зобов'язує охоче й незаперечно виконувати всі розправи й накази авторитетної особи. В основі авторитету лежить довір'я до його досвіду й доброї волі діяти на благо тим, на кого спрямовані й поширюються його впливи» [2, с. 72]. Саме тому, зазначав педагог, батькам важливо взаємно підтримувати свій авторитет перед дітьми. Навіть неправильне розпорядження одного з батьків не повинно критикуватися іншим. Тільки взаємна підтримка і одностайність батьків буде запорукою їх авторитету перед власними дітьми.

Вважаючи виховання складною справою, а матір і батька – найголовнішими вихователями, І. Гончаренко не оминув питання ролі батька і матері у справі виховання. Вважаючи, що батько – голова, а мати – серце родини, І. Гончаренко сформулював їх відмінні виховні завдання. Вважаючи батька уособленням сили, волі і розуму, непохитним авторитетом, педагог зазначав, що він повинен зважати на потреби членів родини й за можливості задовольняти їх, а не бути диктатором. Він писав: «...брак у сучасній молоді правдивої пошани до старших, не визнавання їх авторитету, то є брак виховної роботи батька в першу чергу» [2, с. 74].

Закликав педагог батьків не обмежувати свої обов'язки виключно матеріальним забезпеченням сім'ї, а дбати і про фізичний та духовний розвиток дітей, приділяти їм щонайменше 1-2 год. щодня на спілкування, цікавитися їх інтересам і сприяти їх розвитку, забезпечувати демократичний устрій у родині, бо, коли батько уникає своїх обов'язків щодо виховання дітей, тоді діти його виростають напівсиротами.

З великою любов'ю І. Гончаренко писав про роль матері у вихованні дітей. Він писав: «...мати дає чуттєві забарвлення родинного побуту. Вона повинна бути на сторожі доброї, світлої, радісної атмосфери в родинному житті, своєю ніжністю і теплом ogrівати його» [2, с. 76]. Водночас, зауважував педагог, готуючи дівчат до одруження, навчаючи їх куховарити, шити, мити тощо, зазвичай забувають про найголовніше: підготувати до розуміння і виконання «високо-відповідального обов'язку» й покликання материнства.

Мати (також і батько), на думку І. Гончаренка, повинна бути «самоопанованою», готовою до самозречення, пригнічувати в собі будь-які егоїстичні прояви і бажання, уникаючи крайностей, надмірностей. Мати повинна більше часу приділяти дитині, увійти в її духовне життя, знати її думки; «...мати, яка годує, чистить, обшиває дитину, але не цікавиться внутрішнім життям її, не вдумується в запитування дитини, мало чим ліпша від тієї, що живе для себе, для приємності й спорту» [2, с. 78 – 79]. Отже, найважливішими чинниками впливу на дітей «повноцінної» матері, на думку вченого, є терпіння, доброта і любов.

Наголошував І. Гончаренко і на національному вихованні дітей в умовах діаспори: «...повноцінна українська мати любить своїх дітей, живе для них, але виховає їх так, щоб вони любили свою батьківщину ще більше, як своїх батьків» [2, с. 80].

Не оминув І. Гончаренко і ролі родинного затишку у вихованні дітей. Він зазначав, що родинна атмосфера повинна бути життєрадісною, «інтимно-легкою», любовною. Джерелом такої атмосфери має бути дружина-мати. У такій атмосфері батько знайде повний відпочинок і затишок від повсякденних турбот і неприємностей поза домом, на роботі. Тому така сім'я буде міцно в'язати його й усіх членів.

Зі свого боку чоловік повинен своїм ставленням до жінки подавати приклад того, як слід шанувати й цінувати її, з лицарською чемністю ставитись до неї і не бути тираном у родині. Тільки за таких умов діти зростатимуть у атмосфері спокою, добра, розуміння, поваги, що забезпечить добрі умови сімейного виховання.

Висновки. У здійсненій науковій розвідці наведено короткий огляд педагогічної спадщини Івана Гончаренка, його поглядів на добрі умови сімейного виховання дітей, значенні авторитету, ролі матері й батька у справі виховання дітей, що є актуальними для сучасності.

1. Гончаренко І. Порадник батькам, як виховувати дітей / І. Гончаренко. – Вінніпег, 1962. – 45 с.
2. Гончаренко І. Як виховувати наших дітей / І. Гончаренко. – Вінніпег, 1956. – 110 с.